

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

А.В.Бурковська, кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано динаміку обсягів експортно-імпортних операцій з сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки. Виявлено наявні тут недоліки та проблеми, зроблено рекомендації щодо їх усунення.

Проанализирована динамика объемов экспортно-импортных операций с сельскохозяйственной продукцией и продуктами ее переработки. Выявлены имеющиеся тут недостатки и проблемы, сделаны рекомендации по их устранению.

У сучасних ринкових умовах важливим завданням кожної країни є збільшення обсягів поставок своєї продукції на світовий ринок. Це повною мірою стосується і України, яка нині здійснює підготовчі роботи до вступу до СОТ. Сьогодні АПК входить в четвірку галузей, на які припадає 70% товарного експорту нашої країни. За оцінками експертів, при створенні належних умов відтворення. Україна спроможна прогнати 145-150 млн. чоловік [2], а експорт аграрної продукції може досягати 16-18 млрд. дол. [1].

Проблемами зовнішньоекономічних відносин займається ціла низка науковців-економістів, серед яких: Амбросов В.Я., Гайдуцький П.І., Гордійчук А.В., Крисальний О.В., Малік М.Й., Саблук П.Т., Ситник В.П., Топіха В.І., Федоров М.М., Шинкаренко А.В. та ін. Проте деякі аспекти все ж залишаються недостатньо вивченими, особливо — на регіональному рівні. Тому метою даної статті є проведення аналізу розвитку і сучасного стану експорту та імпорту аграрної продукції по Миколаївській області, виявлення наявних недоліків і проблем.

Для забезпечення ефективного функціонування на світовому ринку Україна і кожний окремий її регіон (у тому числі і Миколаївська область) покликані попіклуватися, з одного боку — про збільшення експорту своєї продукції, а з другого — про забезпе-

чення повноцінного задоволення потреб власного населення у всіх необхідних йому товарах (у тому числі і імпортних). Звичайно ж, при цьому вона не повинна забувати і про досягнення своєї продовольчої безпеки.

Проаналізуємо, як змінювалися в останні шість років обсяги експорту основних видів сільськогосподарської продукції та вироблених з неї у Миколаївській області товарів (табл. 1).

Як бачимо, майже по всіх наведених у вказаній таблиці видах продукції єдиної закономірності у зміні обсягів експорту по роках немає. Позитивним виключенням є лише продукти переробки овочів і плодів, експорт яких поступово зростає (у цілому за аналізовані роки він збільшився в 24,4 раза).

Порівнюючи ж між собою останній (2005) і базовий (2000) роки, слід вказати, що за цей проміжок часу по більшості видів продукції відбулося збільшення обсягів експорту. Зменшення розмірів останніх по насінню соняшнику та інших продуктах тваринного походження (а по живих тваринах — повне зникнення), на наш погляд, не є негативним явищем, оскільки: в нашій країні були введені тарифні заходи щодо зменшення обсягів експорту — з метою збільшення виробництва вітчизняної олії, експортні ціни на яку є більш високими, ніж на використовувану для її виготовлення сировину; виробництво тваринницької продукції в аналізовані роки в області зменшувалося і тому вона використовувалася для задоволення внутрішніх потреб.

У складі експортованих Миколаївщиною продовольчих товарів провідні позиції у більшості років належали зерну та насінню соняшнику. Далі за часткою в загальному експорті йдуть цукор та продукти переробки овочів і плодів. При цьому з роками спостерігається тенденція до зростання ролі зерна. Але слід вказати, що у складі експортних товарів переважають їх сировинні види, що негативно відображається на одержуваній від експортних операцій виручці (оскільки готова продукція є більш дорогою, ніж сировина для їх виробництва).

Впродовж дослідження з'ясуємо, як змінювалися обсяги імпорту досліджуваних видів продукції (табл. 2).

Таблиця 1

Обсяги експорту основних видів аграрної продукції й продуктів її переробки та їх частка в загальному обсязі експорту Миколаївської області

Види продукції	Тис. дол. США										У % до загального експорту					
	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Живі тварини	0,1	-	1,9	2,7	2,0	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
М'ясо	44,5	1139,1	763,7	1001,0	613,1	119,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0
Риба	4,9	17,3	-	0,3	-	50,2	0,0	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Молоко та молочні продукти, яйця, мед	219,2	1392,1	516,7	1065,3	1625,2	6009,1	0,0	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,7	0,7
Інші продукти тваринного походження	62,1	57,4	149,6	13,2	21,8	27,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Овочі	79,6	266,3	932,5	336,5	1045,7	231,4	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0
Зерно	11392,8	60140,2	99689,9	22951,3	85258,3	163072,4	2,2	12,4	18,4	4,2	18,4	4,2	13,0	18,6	13,0	18,6
Насіння соняшнику	45994,8	33226,3	7839,6	43927,2	25877,8	8491,5	8,8	6,8	1,4	8,1	4,0	8,1	4,0	1,0	4,0	1,0
Продукти з м'яса, риби	59,3	977,6	187,2	39,1	29,6	131,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Цукор	3444,5	5168,2	14597,3	9400,4	4504,1	9499,1	0,7	1,1	2,7	1,7	0,7	1,7	0,7	1,1	0,7	1,1
Продукти із зерна	105,8	122,3	255,9	316,6	193,6	136,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Продукти переробки овочів, плодів	745,9	777,4	2051,4	5237,3	11795,9	18209,7	0,0	0,2	0,4	1,0	1,8	2,1	1,8	2,1	1,8	2,1
Всього	521022,9	48589,7	540662,2	543981,9	653612,1	878374,9	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Таблиця 2

Обсяги імпорту основних видів аграрної продукції й продуктів її переробки та їх частка в загальному обсязі експорту Миколаївської області

Види продукції	Тис. дол. США										У % до загального імпорту				
	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.			
Живі тварини	-	-	4,8	2,6	8,5	46,5	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0			
М'ясо	-	-	-	143,4	707,7	117,1	-	-	-	0,1	0,2	0,0			
Риба	4737,0	7286,1	3121,8	6056,9	5928,1	5399,9	1,7	2,5	1,1	2,2	1,8	1,1			
Молоко та молочні продукти, яйця, мед	260,2	65,4	129,7	448,1	487,1	1198,4	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,3			
Інші продукти тваринного походження	-	-	-	-	11,0	-	-	-	-	-	0,0	-			
Овочі	13,5	3,7	1,6	61,9	68,0	176,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0			
Зерно	333,9	60,9	20,1	12288,4	3413,3	4641,2	0,1	0,0	0,0	4,5	1,0	1,0			
Насіяння соняшнику	325,3	726,5	378,2	312,4	477,6	2658,9	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,6			
Продукти з м'яса, риби	2409,4	-	253,3	424,1	136,5	-	-	0,9	-	0,1	0,2	0,0			
Цукор	3523,8	11186,6	9264,8	6678,1	4339,4	9893,2	1,2	3,9	3,3	2,5	1,3	2,1			
Продукти із зерна	11,5	72,3	-	35,4	29,7	54,5	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0			
Продукти переробки олійч., плодів	3659,3	6913,9	10500,9	15672,8	16943,2	27042,8	1,3	2,4	3,7	5,8	5,2	5,8			
Всього	283226,7	286652,9	280832,2	271059,4	327336,5	470138,0	100	100	100	100	100	100			

У зміні обсягів імпорту продовольчих товарів у динаміці по досліджених роках спостерігаються помітні коливання, по суті, по основній частині продуктів єдина закономірність відсутня. І лише по товарах, вироблених з овочів і плодів, спостерігається поступове збільшення їх ввезення в нашу країну — з 3659,3 тис. дол. США у 2000 р. до 27042,8 тис. дол. у 2005 р., або в 7,4 раза.

Порівнюючи обсяги імпорту товарів в Україну з попередніми роками, слід відмітити, що у звітному році на регіональному ринку з'явилося відсутнє раніше завезення живих тварин та м'ясо. І, навпаки, зникли готові продукти з м'яса та риби. По інших видах товарів досягнуто помітне збільшення обсягів імпорту. На нашу думку, такі зміни далеко не по всіх видах продукції є позитивними. Особливо це стосується зерна, насіння соняшнику, молокопродуктів, меду та цукру, які раніше займали провідні позиції в експортних поставках нашої країни на світовий ринок. Зрозуміло, що такий стан справ не може бути визнаним виправданим. Тим більш, що імпорт більшості товарів здійснюється за більш високими цінами, ніж експорт. Наприклад, ціни експорту зерна в останні роки коливалися: по Україні в середньому від 8,2 дол. США в 2002 р. до 12 дол. США у 2001 р.; по Миколаївській області — від 8,2 дол. в 2001 і 2002 рр. до 10,9 дол. у 2004 р. Коливання в розмірах по роках мають місце і в імпортних цінах: по Україні в цілому — від 15,2 дол. у 2003 р. до 22,7 дол. у 2002 р.; по Миколаївщині — від 14,1 дол. у 2003 р. до 32,8 дол. у 2002 р.

Дані про розподіл експортних і імпортних поставок продукції по районах Миколаївської області наведено в таблиці 3.

З адміністративних районів Миколаївської області, як видно із вказаної таблиці, майже всі вони займаються і експортом, і імпортом товарів. Але обсяги і першого, і другого по них значно відрізняються. Зокрема, максимальними вони є по Миколаївському району — відповідно майже 91 і більше 82%. А це, звичайно ж, пояснюється тим, що і вивезення товарів за кордон з області, і їх ввезення до неї здійснюється в основному через м.

Миколаїв. З інших адміністративних районів нашого регіону найактивнішими у здійсненні зовнішньоекономічних зв'язків є Жовтневий і Вознесенський, а по інших районах обсяги експорту-імпорту є, по суті, мізерними. Є і такі, які зовсім нічого або не експортують, або не імпортують. До перших належать Березнегуватський та Кривоозерський, а до других — Веселинівський та Врадіївський райони. Вважаємо, що в умовах підготовки України до вступу до СОТ необхідно, щоб зовнішньою діяльністю займалися всі регіони області, а для цього їм необхідно провести певну роботу у цьому напрямку.

Таблиця 3

Обсяг імпорту-експорту продукції по Миколаївській області у 2005 р.

Райони	Імпорт		Експорт	
	вартість, тис. дол. США	у % до загального обсягу імпорту	вартість, тис. дол. США	у % до загального обсягу експорту
Арбузинський	204,93	0,05	176,34	0,02
Баштанський	583,38	0,12	211,86	0,02
Березанський	726,92	0,16	41,84	0,00
Березнегуватський	15,81	0,00	-	-
Веселинівський	-	-	386,11	0,04
Вознесенський	21472,03	4,57	24305,16	2,76
Врадіївський	-	-	344,84	0,04
Жовтневий	49966,30	10,63	40488,57	4,61
Кривоозерський	2402,09	0,51	-	-
Миколаївський	386596,48	82,23	798274,86	90,88
Новоодеський	58,34	0,01	56,94	0,01
Очаківський	72,60	0,02	21,81	0,00
Первомайський	7993,34	1,7	13741,89	1,56
Снігурівський	45,76	0,01	324,69	0,04
Всього	470137,98	100,00	878374,91	100,00

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити наступні висновки:

- в умовах світової співдружності Україна повинна, з одного боку — нарощувати обсяги експортної продукції, а з другого — забезпечувати свою продовольчу безпеку і повноцінне

задоволення власного населення необхідними продуктами харчування (що досягається шляхом раціонального співвідношення між обсягом імпорту і експортом);

- позитивно, що за 2000-2005 рр. у Миколаївській області майже по всіх видах аграрної продукції і продуктах її переробки відбулося збільшення обсягів експорту;
- у складі експортованих продовольчих товарів провідні позиції займають зерно та насіння соняшнику, цукор та продукти переробки овочів і плодів. Але у ньому все ж переважають не готова продукція, а її сировинні види;
- небажаним є зростання обсягів імпорту ряду товарів, насамперед — зерна, насіння соняшнику, молокопродуктів, меду та цукру, які раніше займали провідні позиції в експортних поставках нашої країни на світовий ринок. Причому, імпорт здійснюється за більш високими, ніж експорт цінами;
- майже всі адміністративні райони області здійснюють і експорт, і імпорт продовольчої продукції. Максимальними вони є по Миколаївському району, далі йдуть Жовтневий та Вознесенський, по інших же районах обсяги експортно-імпортних операцій мізерні або зовсім відсутні. Останнім слід активізувати свою зовнішньоекономічну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. — К.: Інститут аграрної економіки, 2001. — Т.2. — С. 28-36.
2. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. — К.: ІАЕ, 2002. — 518 с.